

Stepan IVANYK, *Filozofowie ukraińscy w Szkole Lwowsko-Warszawskiej*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Semper 2014, ss. 224. Ilustracje, bibliografia, indeks osobowy. ISBN 978-83-7507-161-0.

Wiele już napisano na temat Szkoły Lwowsko-Warszawskiej, tak że przeglądając bogatą literaturę przedstawiającą fenomen tej Szkoły, można odnieść wrażenie, że na jej temat powiedziano już chyba wszystko. Okazuje się jednak, że jedno z najważniejszych polskich środowisk intelektualnych XX wieku nadal przyciąga uwagę badaczy, którzy starają się wyjaśnić pewne nieznanne wątki jego działalności. O tego rodzaju zainteresowaniach świadczą naukowe dociekania Stepana Ivanyka, który rezultaty swoich badań przedstawił w książce pt. *Filozofowie ukraińscy w Szkole Lwowsko-Warszawskiej*.

Nie będzie przesadą stwierdzenie, że czytelnik zainteresowany problematyką Szkoły Lwowsko-Warszawskiej otrzymuje pracę niezwykle. Jej autor, Stepan Ivanyk (ur. 1982), filozof i kulturoznawca pochodzący z Ukrainy, absolwent Wydziału Filozofii Uniwersytetu Lwowskiego (2004), Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego (2010), Instytutu Nauk Humanistycznych i Społecznych Narodowego Uniwersytetu „Politechnika Lwowska” (2011) oraz Szkoły Nauk Społecznych Instytutu Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk (2012), obecnie adiunkt w Zakładzie Semiotyki Logicznej Instytutu Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego, badający wzajemne wpływy polskiej i ukraińskiej filozofii oraz rozwój kultury i filozofii we Lwowie w drugiej połowie XIX i w pierwszej połowie XX wieku, podjął problem, który dotychczas w naukowych dociekaniach nie był uwzględniany czy też niekiedy z różnych względów wręcz pomijany. Po zapoznaniu się z pracą Ivanyka należy przyznać, że autor może dosyć ostrożnie, ale bardzo sumiennie podszedł do prezentowanego problemu, formułując najpierw hipotezę o przynależności pewnych przedstawicieli ukraińskiego środowiska filozoficznego do kręgu Szkoły Lwowsko-Warszawskiej. Zgodnie ze swymi zainteresowaniami autor stara się wskazać na powiązania ukraińskiej i polskiej myśli filozoficznej. Jest to zagadnienie ważne, gdyż ujawnia fakt współpracy przedstawicieli polskiej i ukraińskiej myśli filozoficznej w Galicji w okresie międzywojennym, niezależnie od istniejących w tym czasie na terytorium Galicji podziałów politycznych czy narodowościowych nieporozumień.

Praca została podzielona na dwie części. W części pierwszej autor koncentruje swoją uwagę na zarysowaniu kontekstu nieodzownego dla dalszych rozważań, w tym problemu społecznych i kulturowych stosunków polsko-ukraińskich w Galicji i w samym Lwowie od końca XIX wieku do 1939 r. Następnie stara się odpowiedzieć na pytanie o stosunek Twardowskiego do Ukraińców, a zwłaszcza do ukraińskich studentów. Ivanyk uznaje, że stosunki polsko-ukraińskie w tym czasie nie charakteryzowały się aż tak głębokim antagonizmem, dlatego nie można mówić o ostrej konfrontacji między społecznościami ukraińską a polską, chociaż istniejące obok siebie obydwie kultury przejawiały w pewnych wymiarach wzajemną niechęć. Charakteryzując postawę Twardowskiego, Ivanyk stwierdza, że twórca Szkoły Lwowsko-

-Warszawskiej nie przejawiał zbyt wielu uprzedzeń do Ukraińców, wśród jego studentów byli także studenci narodowości ukraińskiej. Ostatecznie autor stwierdza, że Twardowskiego stosunek do Ukraińców można ocenić jako pozytywny, co potwierdza podjęta przez autora pracy analiza danych o uczestnictwie studentów pochodzenia ukraińskiego w zajęciach Wydziału Filozofii Uniwersytetu Lwowskiego. W miarę upływu lat daje się w tej sprawie zauważyć tendencję wzrostową, co w jakimś sensie pozwala wytłumaczyć fenomen popularności Twardowskiego na Uniwersytecie Lwowskim.

Na podstawie przeprowadzonych badań Ivanyk stwierdza, że w zajęciach prowadzonych przez Twardowskiego obok studentów polskich brali udział także studenci narodowości ukraińskiej. Autor przytacza listę czterdziestu nazwisk studentów pochodzenia ukraińskiego, którzy poprzez uczestnictwo w wykładach w jakiś sposób związani są z Twardowskim. Na uwagę zasługują tutaj sylwetki takich studentów, jak Jakym Jarema, Wołodmyr Juryneć, Hawryił Kostelnik, Milena Rudnicka i Hilarion Świącicki. Żywotnym wyrazem intelektualnej działalności lwowskiego środowiska filozoficznego były też prace Polskiego Towarzystwa Filozoficznego we Lwowie. Autor opisuje działalność tego Towarzystwa, podkreślając, że jego członkami były także osoby pochodzenia ukraińskiego. Ivanyk wymienia tu Stefana Baleya, Aleksandra Kulczyckiego, Jarosława Kuźmiwa, Stefana Ołeksiuka i Mirona Zaryckiego. Pierwsza część książki pozwala zatem zobaczyć panoramę lwowskiego środowiska filozoficznego, zaprezentowaną w sposób dość ciekawy i oryginalny, dzięki czemu przed czytelnikiem otwiera się nowy, prawie nieznan świat ukraińskiego świata intelektualnego w przedwojennym Lwowie. Znacznym walorem pracy Ivanyka jest skorzystanie w tej części książki ze wspomnień i pamiętników świadków omawianego okresu. Trzeba podkreślić, że Ivanykowi bardzo dobrze udało się ta próba rekonstrukcji lwowskiego życia intelektualnego z perspektywy ukraińskich przedstawicieli tamtejszego środowiska filozoficznego.

Druga część pracy, obszerniejsza, ma za przedmiot zagadnienie filozoficznej twórczości ukraińskich uczniów Twardowskiego. Jeśli celem pierwszej części pracy Ivanyka było zarysowanie ogólnego kontekstu omawianego problemu, to w części drugiej autor zajmuje się szczegółowo prezentacją wybranych ukraińskich przedstawicieli myśli filozoficznej. Ivanyk wybrał dziesięć osób pochodzenia ukraińskiego, które zalicza do bezpośrednich uczniów Twardowskiego, a tym samym do ukraińskich przedstawicieli Szkoły Lwowsko-Warszawskiej. Nie do końca jest jasne i oczywiste, jakimi kryteriami kierował się autor pracy, dokonując wyboru tych właśnie przedstawicieli. Należy zatem przypuszczać, że wybór prezentowanych w drugiej części postaci związanych ze Szkołą Lwowsko-Warszawską ma charakter raczej arbitralny. Niemniej trzeba przyznać, że wybór ten otwiera przed czytelnikiem nieznan mu dotychczas świat. Autor przedstawia najpierw twórczość Stefana Baleya, który w swoich filozoficznych zainteresowaniach zajmował się zagadnieniem pojęcia psychologicznej podstawy uczuć. Kolejnym przedstawicielem jest Jakym Jarema, który starał się dać odpowiedź na pytanie o definicję/pojęcie filozofii i nauk filozoficznych,

a następnie dokonał analizy wyobraźni twórczej Tarasa Szewczenki, prezentując przy okazji psychoanalityczną teorię Freuda. Trzecim z omówionych filozofów jest Wołodymyr Juryneć, jeden z nielicznych przedstawicieli tego kręgu, którzy reprezentowali orientację lewicową. W swojej twórczości Juryneć poddał krytycznej analizie zarówno teorię Freuda, jak i fenomenologię Husserla, podejmując przy tym refleksję nad pojęciem dialektyki w filozofii burżuazyjnej. Następnym zaprezentowanym przedstawicielem to Hawryił Kostelnyk. W kręgu jego filozoficznych zainteresowań znajdowały się zagadnienia teoriopoznawcze, logiczne oraz problematyka filozofii przyrody. Kolejnym filozofem to Aleksander Kulczycki, którego zainteresowania oscylowały wokół antropologii – podjął on refleksję nad problemem „duszy rasy”. Wokół problematyki psychologicznej koncentrowały się natomiast zainteresowania Jarosława Kuźmiwa, który analizował różne kierunki psychologii, wyodrębniając w sposób szczególny trzy z nich: psychologię całości, psychologię głębi i psychologię obiektywną. Zagadnieniami empirycznymi zajmował się Stefan Ołeksiuk, który próbował wyjaśnić podstawowe zasady teorii poznania Davida Hume’a. Pośród uczniów Twardowskiego znalazła się także kobieta, Milena Rudnicka, która koncentrowała swoją uwagę na zagadnieniach estetycznych, a dokładnie na teorii piękna. Z kolei Hilarion Świącicki zwrócił się ku zagadnieniom historii filozofii, badając dzieje filozofii ruskiej. Prezentację uczniów Twardowskiego zamyka omówienie twórczości Mirona Zaryckiego, który podejmował kwestię stosunku estetyki do matematyki. Jak zatem widać, pole zainteresowań ukraińskich uczniów Kazimierza Twardowskiego było dość szerokie.

Omówienie twórczości wybranych ukraińskich przedstawicieli Szkoły Lwowsko-Warszawskiej nie wyczerpuje prezentowanej problematyki. Ivanyk podejmuje dalsze analizy, starając się najpierw pokazać ogólne elementy charakteryzujące i wyróżniające Szkołę. Następnie przechodzi do przedstawienia elementów wyróżniających Szkołę Lwowsko-Warszawską w ogólnym kontekście filozoficznej twórczości uczniów Kazimierza Twardowskiego i dochodzi do wniosku, że zaprezentowani przedstawiciele filozofii ukraińskiej zdecydowanie do niej należeli. Celem wzbogacenia swojej pracy i nadania jej dodatkowych walorów w aneksie przedstawia jeszcze kilku innych przedstawicieli ukraińskiego świata filozoficznego w Galicji.

Dużą wartość stanowi dokładna i obszerna bibliografia, a należy zaznaczyć, że przygotowanie pracy o takim rozmachu nie byłoby możliwe bez żmudnej i wnikliwej kwerendy w archiwach polskich, ukraińskich i austriackich.

Patrząc zatem na całość pracy Stepana Ivanyka, należy stwierdzić, że jest to z jednej strony praca oryginalna i pionierska, a z drugiej niezwykle wartościowa i pożyteczna. Pozwala bowiem spojrzeć na Szkołę Lwowsko-Warszawską jako na zjawisko wielokulturowe, któremu należy przypisać szczególne miejsce w szerszym kontekście możliwej intelektualnej współpracy między polskim a ukraińskim światem intelektualnym.

*Ks. Robert Puzia CM
Kijów-Worzel (Ukraina)*